

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4 Vtrum fides & spes possint esse sine charitate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

Super quest. sexagesima quinta articulum quartum.

¶ Nat. eiusdem q. 65. aduertit, quod hic est sermo de affirmatio- ne & negatione uirtutis ratione status, & non ratione essen- tia: quoniam eadem numero qualitas affirmatur, & negatur uir- tute secundum diuer- sa tempora. Intentit ergo author, quod fi- des & spes sine chari- tate non sunt uirtutes, quia non sunt in statu uirtutis: cum charita- te autem sunt uirtutes, quia sunt in statu uir- tutis. Quare autem & quomodo hoc acci- dat, secundum ratio- nem in littera posita- m facile apparet: recole- tibus quod ad fidem de eius subiecto, quod est intellectus, non absolute sed a uolun- tate motus. Ex hoc enim patet, quod acti- fidei scilicet credere Deo, cum non sit ab intellectu absolute, exigit necessario intel- lectum motum a uoluntate ad talem actum, aliter non est credere nec fidei actus, ac per hoc bene credere exigit intel- lectum bene motum a uoluntate, quod esse non potest nisi uoluntas sit bene affe- cta Deo, quod est per charitatem: & sic fi- des est in suo perfecto statu ex hoc quod hinc subiectum bene disposi- tum, & sic est uirtus. Similiter quoque, ac- cidit in spe, quoniam subiectum eius est uoluntas affecta meritis, & propterea actus eius scilicet sperare bea- tudine a Deo, exigit in uoluntate meritum, sine quo non esse spe- rare ualeat habere merita contingit dupliciter scilicet in intensio- ne tantum, & in re. Et si quidem uoluntas speret affecta tantum meritis in inten- sione, actus quidem est spei, sed imperfectus: si uero speret af- fecta meritis in re, tunc spes est in suo perfecto statu, habes debita in proprio subiecto dispositio- ne: & sic est uirtus &c.

¶ In eodem 4. artic. nota Nouit circa illud, Credere est alicui propria uoluntate assentire, quod Scotus in 1.5. distin. 3. sentent. in questione literal. ne scio quo spiritu ductus, non uult intellectum moueri a uoluntate ad credendum, sed sufficit eam non contra mouere. Assert. n. quod aliter sequeretur, quod proposito in intel- lectu alia esse paria, posset uoluntas imperare credulitatem. Sed reuera experimur, quod credere est uoluntarium, quamuis asti- mationes & dubitationes ad altera partem sint a persuasionibus, & apparentibus, unde obiecto sufficiente ad determinandum intel- lectum ad alteram partem determinante absque formidine alteri- us partis, ut obiectum fidei est, oportet a uoluntate supplere mo- uendo intellectum ad assensum absque formidine, alioquin fidei actus nunquam erit potest carens sufficienti causa, nec inconueni- ent ex sola uoluntate credere alia esse paria. Sicut enim uoluntas

beret, non sequeretur actio perfecta, si instrumentum non esset bene dispositum, unde oportet ad hoc quod bene operetur in his que sunt ad finem, quod non solum habeat uirtutem, qua bene se habeat circa finem, sed etiam uirtutes, quibus bene se habeat circa ea que sunt ad finem. Nam uirtus que est circa finem, se habet ut principalis & motiua respectu earum que sunt ad finem; & ideo cum charitate necesse est etiam habere alias uirtutes morales.

AD SECUNDUM Dicendum, quod quandoque contingit, quod aliquis habens habitum, patitur difficultatem in operando, & per consequens non sentit delectationem & complacitiam in actu propter aliquod impedimentum extrinsecus superueniens, sicut ille qui habet habitum scientie, patitur difficultatem in intelligendo propter somnolentiam, uel aliquam infirmitatem. Et similiter habitus moralium uirtutum infusarum patitur interdum difficultatem in operando propter aliquas dispositiones contrarias ex precedentibus actibus relictas, que quidem difficultas non ita accidit in uirtutibus moralibus acquisitis, quia per exercitium actuum, quo acquiruntur, tolluntur etiam contrarie dispositiones.

AD TERTIUM Dicendum, quod aliqui sancti dicuntur aliquas uirtutes non habere, in quantum patitur difficultatem in actibus earum ratione iam dicta, quam uis habitus omnium uirtutum habent.

ARTICVLVS IIII.

Utrum fides & spes possint esse sine charitate.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur, quod fides & spes nunquam sint sine charitate. Cum

terminat potentiam rationalem ad alterum contrarium, ad que neutraliter se habet, ut dicitur 9. Metaph. sic determinat intellectum ad alteram partem contradictionis credendam, & sicut medicus ex solo odio determinat artem ad occidendum infirmum, ita ex solo amore alicuius quantumcunque extranei determinatur quis ad credendum id, cuius nullam habet rationem.

In eodem 4. artic. dicitur etiam de proportionali similitudine in littera posita inter fidem ac spe ad charitatem, & uirtutes morales acquiras ad prudentiam. & ratio dubii est, quia, ut dictum est, hic est sermo de perfectione & imperfectione uirtutum quod ad statum, ex hoc enim sequitur, aut quod uirtutes morales sine prudentia sunt uirtutes secundum essentiam, licet non quod ad statum, si similitudo proportionalis tenet. Cuius tamen oppositum dictum est, quod sine recta ratione habitus temperantie dispositio tantum ad uirtutem esse potest: aut quod similitudo hic proportionalis non tenet.

¶ 2. Præter. Nullus credit nisi uolens, ut Aug. dicit super Ioan. * sed charitas est in uoluntate sicut perfectio eius, ut supra dictum est. Ergo fides non potest esse sine charitate.

¶ 3. Præter. Aug. dicit in Enchiridio. * quod spes sine amore esse non potest: amor autem est charitas: de hoc enim amore ibi loquitur. ergo spes non potest esse sine charitate.

SED CONTRA est, quod Matthæi 1. dicitur in glossa. * quod fides generat spem, spes uero charitatem: sed generans est prius generato, & potest esse sine eo. ergo fides potest esse sine spe, & spes sine charitate.

RESPON. Dicendum, quod fides & spes, sicut & uirtutes morales, dupliciter considerari possunt. Vno modo secundum inchoationem quandam: alio modo secundum perfectum esse uirtutis. Cum enim uirtus ordinetur ad bonum opus agendum, uirtus quidem perfecta dicitur ex hoc, quod potest in opus perfecte bonum: quod quidem est dum non solum bonum est quod fit, sed etiam bene fit: alioquin si bonum sit quod fit, non autem bene fiat, non erit perfecte bonum. unde nec habitus, qui est talis operis principium, habet perfecte rationem uirtutis: sicut si aliquis operetur iusta, bonum quidem facit, sed non erit opus perfecte uirtutis, nisi hoc bene faciat, id est, secundum electionem rectam, quod est per prudentiam: & ideo iustitia sine prudentia non potest esse uirtus perfecta. Sic igitur fides & spes, sine charitate possunt quidem

est prudentia, & sic similitudo optime occurrit: quoniam qualitates habitantes uires anime ad temperata, ad iusta &c. secundum rectam rationem imperfectam extensiuæ, puta, quia adhuc non habituauit ad recte precipiendum in comparationibus diuersarum materiarum, sed paulatim ad hoc tenditur, sunt uirtutes secundum essentiam, sed non perfecte: quia non sunt in statu uirtutis, propter quod diximus eas non esse connexas: & secundum hoc sicut huiusmodi uirtutes se habent ad prudentiam, ita fides & spes ad charitatem. utrobique enim contingit defectus status ex subtrahatione principii, & in dispositione subiecti: Virtutes enim morales habent pro subiecto appetitum, ut subest recte rationi perfecte, que est prudentia simpliciter. & fides & spes intellectum motum a uoluntate perfecte, & uoluntatem affectam meritis presentibus, quorum utrumque sola charitate habetur,

Tract. 26. in Io. aliquantulum a principio. tom. 9. q. 62. ar. 3. Enchir. ca. 8. non procul a fine. to. 3.

Glossa interuenit ibi.

in hoc sensu uerba littere suscipiantur, tunc aut uelut exemplariter allata, aut secundum similitudinem alicquam, puta in hoc quod non sunt uirtutes simpliciter, sed inchoationes uirtutum, exponenda sunt. Secundo intelli- gi possunt, ut tales habitus sint sine recta ratione perfecta, que

betur. & quoniam li-
tera prudentiam plu-
ries nominat: iohic
sensus eligendus ur.
¶ In eodem 4. ar. in re-
sponse ad primi-
um, aduerte Nouit-
tie, q̄ author distin-
guit uirtutes in eas se-
cundum proprias ra-
tiones, puta fidei, pru-
dentie, temperantia
&c. & in eas, ut uirtu-
tis perfectæ ratione
habent, ita quod con-
siderat fidem inquan-
tum fides, & rursum
fidem in quantum est
simpliciter uirtus, &
sic de aliis: & inten-
dit, quod in hoc est
differentia inter fide-
infusam, & prudentiam
infusam, quod licet
neutra in quantum
uirtus possit esse
sine charitate, fides ta-
men in quantum fi-
des, esse potest sine il-
la, quia potest habere
sine illa opus suum.
Saluatur enim sine il-
la intellectus motus
a uoluntate ad creden-
dum Deo secundum
regulam diuina reue-
lationis, licet non per-
fekte. Prudentia au-
tem infusa nec in qua-
tum prudentia potest
esse sine charitate,
quia in quantum pru-
dentia dependet magis
ab ultimo, quam a
similibus proximis:
sicut scientia a primi-
s principijs, & pro-
pterea sicut non potest
esse sine moralibus
infusis, a fortiori
non potest esse sine
charitate. Ex predictis
autem patet, quod
aliter se habet chari-
tas ad fidem & spem,
& aliter ad morales
acquisitas. Ille enim
non constituitur in
esse uirtutis secundum
essentiam, nec secun-
dum statum per chari-
tatem, aut aliquid
eius: sed dum impera-
tur ab ea, ad superio-
rem ordinem referri-
tur: illa autem ex cha-
ritatis presentia for-
tuitur perfectione
status. Propter quod
Scotus in trigesima se-
xta dist. 3. tenens fidem
& spem esse perfectas
uirtutes, sicut mora-
les sine charitate, mi-
nus perspicaciter ui-
dit.

Cap. 2. 105.

Ca. 6. in prin-
cip. tom. 5.

In corp. ar.

¶ Super quest. 64. arti-
culum quintum.

¶ In articulo quin-
to eiusdem quest.
nihil scribendum oc-
currit.

aliqua litera esse: perfecte autem uir-
tutis rationem sine charitate non
habent. Cum enim fidei opus sit
credere Deo, credere autem sit ali-
cui propria uoluntate assentire; si
non debito modo uelit, non erit
fidei opus perfectum. quod autem
debito modo uelit, hoc est per
charitatem, quæ perficit uolunta-
tē. Omnis enim rectus motus uo-
luntatis ex recto amore procedit,
ut Aug. dicit in 14. de ciuit. Dei. *
Sic igitur fides est quidem sine
charitate, sed non perfecta uirtus:
sicut temperantia, uel fortitudo
sine prudentia. Et similiter dicen-
dum est de spe; nam actus spei est
expectare futuram beatitudinem
a Deo. qui quidem actus perfectus
est, si fiat ex meritis quæ quis ha-
bet, quod non potest esse sine cha-
ritate. Si autem hoc expectet ex
meritis quæ nondum habet, sed
proponit in futurum acquirere,
erit actus imperfectus, & hoc po-
test esse sine charitate. & ideo fides
& spes possunt esse sine charitate:
sed sine charitate proprie loquen-
do, uirtutes non sunt. Nam ad ra-
tionem uirtutis pertinet, ut non
solum secundum ipsam aliquod
bonum operemur, sed etiam bene,
ut dicitur in 2. Ethic. *

AD PRIMVM ergo dicendum,
quod uirtutes morales dependēt
a prudentia: prudentia autem in-
fusa nec rationem prudentiæ ha-
bere potest absque charitate, ut po-
te deficiente debita habitudine ad
primum principium, quod est ul-
timus finis. Fides autem, & spes se-
cundum proprias rationes nec a pru-
dentia, nec a charitate dependēt:
& ideo sine charitate esse possunt,
licet non sint uirtutes sine chari-
tate, ut dictum est. *

AD SECVNDVM dicendum, q̄
rō illa procedit de fide, quæ hēt
perfectam rationem uirtutis.

AD TERTIVM dicendum, quod
Aug. loquitur ibi de spe, secundū
quod aliquis expectat futuram
beatitudinem per merita quæ
iam habet, quod non est sine cha-
ritate.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum charitas possit esse sine
fide & spe.

AD QVINTVM sic proce-
ditur. Videtur, quod cha-
ritas possit esse sine fide & spe.
Charitas enim est amor Dei: sed
Deus potest a nobis amari natura-
liter, etiam non præsupposita fi-
de, uel spe futuræ beatitudinis. er-
go charitas potest esse sine fide & spe.

¶ 2. Præter. Charitas est radix omnium uirtutum, sicut
dicitur illud Ephes. 3. In charitate radicati & fundati:
sed radix aliquando est sine ramis, ergo charitas potest
esse aliquando sine fide, & spe, & aliis uirtutibus.

¶ 3. Præter. In Christo fuit perfecta charitas, & ipse te-
men non habuit fidem & spem, quia fuit perfectus
comprehensor, ut infra dicitur. * ergo charitas po-
test esse sine fide & spe.

¶ SED CONTRA est, quod Apostolus dicit Hebr. 11. Sine
fide impossibile est placere Deo, quod maxime perti-
net ad charitatem, ut patet secundum illud Prou. 8.
Ego diligentes me, diligo. Spes etiam est, quæ intro-
ducit ad charitatem, ut supra dictum est. * ergo cha-
ritas non potest haberi sine fide & spe.

¶ RESPON. Dicendum, quod charitas non solum signifi-
cat amorem Dei, sed etiam amicitiam quandam ad
ipsam, quæ quidem super amorem addit mutuan-
dam amicitiam cum quadam communicatione mu-
tua, ut dicitur in 8. Eth. * Et quod hoc ad charitatem
pertinet, patet per id quod dicitur in 1. Io. 4. Qui manet
in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Et ad Cor.
1. dicitur. Fidelis Deus, per quem tuocari, & in loca-
tatem filij eius. Hæc autem societas hominis ad Deum
quæ est quadam familiaris conuersatio eum ipso, in-
choatur quidem hic in presenti per gratiam, perficitur
autem in futuro per gloriam, quorum utrumque
fide & spe tenetur. Vnde sicut aliquis non potest
aliquo amicitiam habere, si discederet, uel desperet
se posse habere aliquam societatem, uel familiaris
conuersationem cum ipso: ita aliquis non potest ha-
bere amicitiam ad Deum, quæ est charitas, nisi fide
habeat, per quam credat huiusmodi societatem, & con-
uersionem hominis cum Deo, & speret se ad hanc
societatem pertinere, & sic charitas sine fide & spe
nullo modo esse potest.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod charitas non est
qualiscunque amor Dei, sed amor Dei, quo diligitur
ut beatitudinis obiectum, ad quod ordinatur per
fidem & spem.

AD SECVNDVM Dicendum, quod charitas est radix
fidei & spei, in quantum dat eis perfectionem uirtu-
tis: sed fides & spes secundum rationem propriam
supponuntur ad charitatem, ut supra dictum est. *
sic charitas sine eis esse non potest.

AD TERTIVM Dicendum, quod Christo desuit fides
& spes, pro id quod est aliquid imperfectionis in eis,
sed loco fidei habuit apertam uisionem, & loco spei
plenam comprehensionem, & sic fuit perfecta cha-
ritas in eo.

QVAESTIO LXVI.

De equalitate uirtutum, in sex articu-
los diuisa.

¶ IN DE CONSIDERANDVM
est de equalitate uirtutum.
ET CIRCA hoc quartum

¶ Primo, Vtrum uirtus possit esse
maior, uel minor.

¶ Secundo, Vtrum omnes uirtu-
tes simul in eodem existētes sint
æquales.

¶ Tertio, De comparatione uir-
tutum moralium ad intellectuales.

¶ Quarto, De comparatione uir-
tutum moralium ad inuicem,
¶ Quinto, De cōparatione uirtu-

¶ Super questio-
nem 66. articulum
primum.

¶ IN titulo primi
articuli questionis
sexagesime sextæ
tenetur, quod cum
qui habitus dicuntur
uirtutes secundum
quid, ut de uirtutibus
intellectualibus in
q. 57. & theologice
informis in q. 1. præ-
dictum est, & alibi
similiter, ut chari-
tas, & uirtutes carita-
nales ac morales
nec infusæ, & acqui-
sitæ, & totas articu-
li sermo circa has
ferunt, continetur
ut præsens titulus
uirtu-